

Рослинництво, кормовиробництво

УДК 635.9:338.433:338.57

© 2016

В.М. Єжов,
академік НААН,
доктор технічних наук

О.П. Литовченко
Інститут
садівництва НААН

РИНОК ДЕКОРАТИВНИХ РОСЛИН УКРАЇНИ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

Мета. Вивчити особливості функціонування ринку декоративних рослин України в умовах економічної кризи 2014–2015 рр. **Методи.** Проблемно-аналітичний і синтетичний, вивчено директивні та звітні матеріали державних установ щодо галузі декоративного рослинництва. **Результати.** Установлено, що внаслідок кризи обсяги витрат для закупівлі імпортованої декоративної продукції скоротилися майже на 90%, а обсяги закупівлі продукції в товарній масі — усього на 33–40%, що свідчить про придбання дешевшого товару прогнозовано нижчої якості та застарілого. Натомість власне виробництво продукції в грошовій масі залишилося стабільнішим. **Висновки.** Аналіз динаміки ринку декоративних рослин, зокрема перерозподілу асортименту та його вартості, свідчить про позитивні тенденції подальшого розвитку ринку.

Ключові слова: декоративні рослини, асортимент, канали збуту, імпорт, власне виробництво, ринок.

Світовий обсяг експорту квіткових культур на початку XXI ст. становив близько 20 млрд євро [1], майже половина з яких припадала на Нідерланди [2]. У структурі аграрного виробництва багатьох інших країн рослинництво декоративних культур традиційно зайняло чільні позиції. Наприклад, загальне виробництво декоративних рослин у США становило в цей період майже 58 млрд доларів [3]; відповідно в Канаді цей сегмент є найважливішим в аграрній галузі і становить 40% від її загального виробництва, а експорт цієї продукції досягнув 340 млн канадських доларів [4]. В Україні рослинництво декоративних культур багато років належало до повноважень Міністерства житлового

господарства, воно було утилітарним і ніяк не ринковим. У публікації [5] висвітлено етапи становлення відносно нового сегмента аграрного виробництва — рослинництва декоративних культур — у першому десятиріччі XXI ст.; відзначали жваве створення нових розсадників декоративних культур, зростання обсягів їх виробництва й відповідно збільшення обсягів молодого ринку декоративних рослин з урахуванням зростаючого імпорту. Унаслідок економічної кризи 2014–2015 рр. цей сегмент зазнав логічних втрат.

Мета досліджень — аналіз ринку декоративних рослин в Україні, його змін в умовах економічної кризи та оцінка можливого подальшого розвитку.

1. Розподіл декоративних рослин на продаж торговельними закладами, %

Торговельні заклади	Квіти на зріз	Горщикові рослини	Багаторічні трав'янисті	Дерева та кущові форми
Спеціалізовані магазини	38	40	20	10
Супермаркети	5	5	5	5
Садові центри	8	10	45	80
Ринкова та вулична торгівля	49	45	30	5

Методи досліджень. Застосовано проблемно-аналітичний і синтетичний методи, здійснено аналіз статистичних матеріалів щодо предмету досліджень [6].

Результати досліджень. Упродовж останніх 15-ти років в Україні створено ринок декоративних рослин, продукцію на якому забезпечують вітчизняні та зарубіжні виробники, а розподіл її відбувається через садові центри, супермаркети, спеціалізовані фірми і магазини та вуличну торгівлю [7]. Частку окремих торговельних закладів наведено в табл. 1.

Найменша частка продажу рослин як супутнього товару припадає на супермаркети, 80% дерев і кущів, 45% багаторічних трав'янистих рослин продаються в садових центрах, а спеціалізовані магазини більше зосереджені на горщикових культурах і квітах на зріз. Половина останніх продається також через вуличну торгівлю.

Ринок декоративних культур в Україні до кризи 2014–2015 рр. зріс майже вдесятеро, до майже 150 млн доларів США, причому мав тенденцію до поступового зниження частки імпорту (з 87 до 43%) на тлі

відповідного зростання власного продукту. Наступна економічна криза, яка супроводжувалася різким стрибком курсу іноземних валют і зниженням ВВП, на вітчизняне виробництво вплинула мало, його обсяг у постійних цінах 2010 р. скоротився лише на 4% (табл. 2). У структурі випуску продукції відбувся певний перерозподіл: зросла частка зрізаних квітів, де троянди становили майже 98%, натомість утричі збільшилася частка декоративних бульб і цибулин, у 2,5 раза — саджанців квіткових культур, на 36% — горщикових культур та на 23% — саджанців декоративних насаджень.

Оскільки можливим чинником цих змін можуть бути відповідні зміни в структурі імпорту декоративних рослин, було проведено його детальний аналіз за 2013–2015 рр. (табл. 3).

Відзначимо, що окремі статистичні дані щодо декоративних дерев і кущів в Україні відсутні, але визначити їх опосередковано і з певним допуском можна. Упродовж зазначеного періоду імпорт рослин по товарній групі 06 (живі дерева та інші рослини, цибулини та інші частини рослин, зрізані

2. Обсяг виробництва декоративних культур сільськогосподарськими підприємствами, тис. грн

Найменування продукції	Рік		
	2013	2014	2015
Розсада квітів	48040	37532	37166
Цибулини, бульби тощо	1896	252	601
Саджанці квіткових насаджень	13673	14301	5372
Саджанці декоративних насаджень	16796	13451	12912
Рослини в горщиках, ящиках	41396	28099	26581
Квіти зрізані:	320933	353289	343222
троянди	311186	347151	338006
гвоздики	9	57	0
інші квіти	9738	6081	5216
Усього продукції	442734	446924	425854

3. Імпорт квіткових рослин в Україну (2013–2015 рр.)

Найменування продукції	Рік					
	2013		2014		2015	
	Кількість	тис. \$ США	Кількість	тис. \$ США	Кількість	тис. \$ США
Цибулини, бульби в стадії спокою, тис. шт.:	48846	9765,8	25355	4408,9	29140	2250
гіацинти	1740,9	375,9	1140	198,5	820	100
нарциси	2020	343,9	1048,8	121,3	1240	88,8
тюльпани	40985,8	5318	19014,5	2109,4	24530	1770
косарики	4099,2	727,7	4159,9	355,5	2550	123
Цибулини, бульби в стадії цвітіння, тис. кг	1163	10909,9	1278,1	4381	1128	1040
Рододендрони та азалії	–	910,6	–	383,4	–	98
Троянди, щеплені й нещеплені, тис. шт.:	2190,9	2239,7	1451,4	1526,6	1485	700,5
Квіткові рослини для закритого ґрунту, тис. кг	1614,9	4261,6	1456,2	2291,7	922	547,6
Зрізані квіти, тис. шт.:	148851	73759	102012	33570,9	57430	6430
троянди	67907,3	37734,5	36013	14711,0	14990	1820
гвоздики	49257,4	11323,7	41436,2	5755,9	24330	1680
хризантеми	31091,5	11891,9	23978,7	7918,3	17670	1680
орхідеї	585,2	2029,5	379,2	531,7	261,4	93
Усього продукції	101846,6		46562,5		11066,1	

квіти тощо), крім дерев і кущів з їстівними плодами, живців винограду та міцелію грибів, становив відповідно за роками 127899; 59162; 14590 тис. доларів США. За винятком наведеної в таблиці квіткової продукції, цей показник як приблизний імпорт декоративних дерев і кущів дорівнює 26052; 12600; 3529 тис. доларів США. У цих цифрах міститься готова продукція і вихідний матеріал рослин у горщиках Р9, який, для прикладу, італійські виробники продають по 1,1–1,3 євро. Отже, імпорт декоративних дерев і кущів за 3 роки знизився в грошовому еквіваленті у 7 разів, по квітковій продукції — на 89,1%. Водночас частка закупівлі цибулин у стадії спокою в грошовому вимірі зросла вдвічі, кущів троянд — утричі, тоді як частка зрізаних квітів знизилася з 72,4 до 59%.

Наші фірми, що займаються імпортом декоративних рослин, в умовах кризи переорієнтувалися на зменшення закупівлі готової продукції і віддають перевагу вихідному матеріалу для її вирощування (цибулини, бульби, кущі троянд). Така тенденція може бути важливим фактором поживлення власного виробництва. Дуже важливою є надана в табл. 3 інформація щодо кількості

придбаних рослин. Якщо витрати на придбання цибулин і бульб у стадії спокою знизилися на 77%, то в масі їх придбано на 40% менше за рахунок середньої ціни придбання одиниці товару: вона впала з 2,2 до 0,98 долара США. Ще вразливішими є дані щодо цього товару в стадії квітування — витрати на закупівлю зменшилися вдесятеро, а придбана маса — усього на 33% з відповідним зниженням середньої ціни одиниці з 6,5 до 0,92 долара США. Подібна тенденція спостерігається по імпорту кущових троянд (закупівельні витрати зменшилися втричі, товарна маса — на 40%, ціна одиниці — удвічі) та зрізаних квітів. Закупівля останніх у кількісному вимірі скоротилася на 62%, при цьому троянд придбано у 4,5 раза менше, а їх середня ціна за одиницю знизилася з 0,55 до 0,12 долара США. Натомість частка дешевших квітів — гвоздики та хризантеми — в імпорті істотно зросла. Отже, основною тенденцією поведінки вітчизняних фірм — імпортерів декоративних рослин — в умовах кризи стала переорієнтація на придбання вихідної продукції для виробництва (кущів троянд, бульб і цибулин у стадії спокою), готової дешевшої продукції зрізаних квітів із

4. Географія імпорту квіткових рослин в Україну (2013 та 2015 рр.), %

Назва продукції	2013	2015
Цибулини, бульби в стадії спокою	Європа — 100 У т.ч. Нідерланди — 100	Європа — 100 У т.ч. Нідерланди — 100
Цибулини, бульби в стадії цвітіння	Нідерланди — 99 Азія — 1	Нідерланди — 100
Рододендрони та азалії	Європа — 100	Європа — 100
Троянди щеплені	Європа — 90,1 (76 — Нідерланди) Азія (Китай) — 9,1	Європа — 100
Квіткові рослини закритого ґрунту	Нідерланди — 100	Нідерланди — 100
Зрізані квіти	Нідерланди — 36,2 Азія — 11,4 (Туреччина — 10,7) Африка (Кенія) — 4,1 Америка — 43,1 (з них Еквадор — 64, Колумбія — 36	Нідерланди — 40,3 Азія (Туреччина) — 39,3 Африка — 4,6 (з них Ефіопія — 55, Кенія — 45) Америка — 15,8 (з них Еквадор — 65, Колумбія — 35)

загальним істотним зниженням ціни одиниці за рахунок її якості та новизни на ринку.

Пошук ринків із дешевою продукцією декоративних рослин мав привести наші фірми до Китаю, де партії троянд із довгим стеблом від 500 шт. пропонують по 0,15–0,17 долара США, але цього поки що не сталося, можливо, через високі транспортні витрати (табл. 4).

Усупереч кризі монополію позиції Нідерландів щодо постачання в Україну бульб і цибулин, квіткових культур закритого ґрунту не змінилися. Помітніші зміни відбулися стосовно зрізаних квітів. Якщо Нідерланди та Африка втримали свою частку імпорту зрізаних квітів (монополія Кенії в Африці закінчилася), то американський континент в особі Еквадору та Колумбії знизив свою частку в імпорті цієї продукції практично втричі. Натомість Туреччина розширила свій обсяг продукції на ринку України за рахунок дешевших гвоздик. Витрати на транспортування декоративних рослин наразі, навіть за їх дешевизни, є вирішальними для вибору регіону закупівлі квітів.

У спеціальних джерелах щодо декоративних рослин популярним є твердження, що роздрібна ціна цієї продукції дуже залежить не лише від витрат на транспортування, а й на розмитнення, унаслідок чого вона відрізняється від закупівельної ціни на 100–150%. Якщо із впливом першого фактора можна погодитися, то наявні митні тарифи навряд чи є вирішальними у формуванні роздрібних цін декоративних

рослин [8]. Найвищі тарифи нині встановлено на кущові рододендрони й азалії (20% від вартості), квіткові рослини закритого ґрунту та інші рослини відкритого ґрунту, серед них — декоративні дерева (15%), але навіть вони навряд чи значно впливають на остаточну ціну продукції. Ще нижчими є тарифи на зрізані квіти (літо, осінь — 10%, зима, весна — 5%) та цибулини і бульби (5%). Можна припустити, що посилення уваги багатьох спеціалістів до митних тарифів є ймовірніше результатом багаторічної непрозорої роботи митниці, яка лише нині поступово трансформуються.

Потенційний обсяг ринку декоративних культур України у 2013–2015 рр. сформовано з імпортованої та продукції власного виробництва (табл. 5).

У 2013 р. загальний потенційний обсяг продажу декоративних рослин становив близько 1,3 млрд грн, через 2 роки він скоротився майже вдвічі. Важливо те, що 61% цієї продукції становила вітчизняна продукція, тоді як у 2013 р. її частка була лише

5. Потенційний обсяг вітчизняного ринку декоративних культур (2013–2015 рр.), млн грн

Складові ринку	2013	2014	2015
Власне виробництво:	442,7	446,9	425,9
у т.ч. зрізані квіти	320,9	353,3	343,2
Імпорт (за курсом валюти):	815,2	558,7	265,6
у т.ч. зрізані квіти	588,8	403,2	153,6
Загальний потенціал ринку	1257,9	1005,6	691,5

35%; обсяг зрізаних квітів власного виробництва на ринку дорівнював 69%. Фактичні обсяги продажу декоративних рослин упродовж 2013–2015 рр. становили: оптовий продаж — відповідно 703; 373; 466 млн грн, роздрібний — відповідно 405; 401; 397 млн грн. Порівняння цих даних з табл. 5 свідчать про те, що в перші 2 роки значну частину

декоративних рослин не було продано взагалі — це переважно багаторічні культури. Коли зменшилися фінансові можливості продавців і покупців, ця диспропорція у 2015 р. істотно вирівнялася, але щорічні витрати одного покупця на придбання, скажімо, зрізаних квітів стали просто мізерними — близько 12 грн.

Висновки

На початку нинішнього століття в Україні поступово було сформовано сучасний ринок декоративних рослин, який за 15 років двічі потерпав від економічної кризи. І обидва рази на ринку відбувався істотний перерозподіл продукції. У першому випадку значно зросла частка імпортованої продукції (зрізані квіти), у другому вона, навпаки, зменшилася, а на ринку разом із дешевими

зрізаними квітами, на кшталт гвоздик і хризантем, чільне місце зайняли троянди власного виробництва. Отже, друга економічна криза мала більш позитивний вплив на пожевлення вітчизняного виробництва, хоча його обсяги порівняно з іншими країнами надто низькі, що пояснюється відповідною купівельною спроможністю населення і низкою проблем регуляторного характеру.

Бібліографія

1. Gulliano M.L. Critical aspects in management of fungi diseases of ornamental plants and distractions in research/M.L. Gulliano, A. Garibaldi//Phytopathology Mediterranean. — 2007. — V. 46. — 135–149.
2. Lux S. Trends of European Market/S. Lux//CMA (ZMP, Commodity flow analysis for flowers and ornamental plants, BZE). — 14.12. 2006.
3. *Economic impacts of the Green Industry in the US. Final report to the National Urban and Community Forestry Advisory Committee/www. ufei. org.* — 2005. — June, 3.
4. *The impact of ornamental horticulture on Canada's economy/Canadian ornamental horticulture Alliance // www. coha — acho. ca/pdf/ final%20% Report% 202009 — 04–27.en.pdf.* — 01. 2009.
5. Єжов В.М. Декоративне рослинництво в Україні:

- перспективи структуризації та сталого розвитку/ В.М. Єжов, О.І. Рудник-Іващенко, Л.О. Шевель//Вісн. аграр. науки. — 2014. — № 12. — С. 10–15.
6. *Офіційний сайт Державної служби статистики України. Публікації/Діяльність підприємств/ стат. зб. «Діяльність об'єктів господарювання». Статистична інформація/Зовнішньоекономічна діяльність/Експорт — імпорт окремих видів товарів за країнами світу.* — 2013, 2014, 2015.
  7. *Черняєва А.Н. Маркетингова стратегія пропонування квіткової продукції/А.Н. Черняєва: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук.* — Донецьк, 2013. — 16 с.
  8. *Закон України 584–VII, редакція від 01.01.2016. Про митний тариф України / Верховна Рада України.* — 19.09.2013.

Надійшла 18.08.2016.